

Ernest Mandel

För den proletära demokratin

Den proletära demokratin har alltid varit en av arbetarrörelsens grundprinciper. Socialismens och kommunismens tradition var fast förankrad i denna princip, under Marx' och Engels' epok som under Lenins och Trotskijs. Det behövdes den stalinistiska diktaturen i Sovjetunionen för att skaka denna tradition. Även fascismens tillfälliga seger i Väst- och Central-europa bidrog härtill. Men orsakerna till detta ifrågasättande av den proletära demokratin är djupare och äldre. De sammanhänger med byråkratiseringsfenomenen i de stora arbetarorganisationerna.

Byråkratin mot den proletära demokratin

De första till att undergräva den proletära demokratin principer var socialdemokratin och fackföreningsrörelsens byråkrater, som började öka intervallerna mellan de allmänna medlemsmötena, manipulera dessa eller undertrycka dem helt. De började även begränsa eller undertrycka den fria debatten och kritiken inom sina organisationer. Och de tvekade inte ens att appellera till polisen (inklusive den hemliga polisen) för att bekämpa revolutionära minoriteter. Här gav den tyska socialdemokratin alltifrån första världskriget ett bedrövligt exempel, som under de följande åren följdes överallt.

I detta avseende har den sovjetiska byråkratin och de stalinistiska kommunistpartierna (eller de stalinistiskt ledda fackföreningarna) byråkratier endast följt samma exempel och vidgat det mer och mer: undertryckande av fri diskussion och meningsbrytning, förtal och förolämpning av meningsmotståndare i stället för argumentering och debatt, massivt fysiskt våld för sätta motståndarna "ur stånd att skada". Således utrotade Stalin under den "stora utrensningens" dystra år (1935–38) hela det gamla bolsjevikgardet, som hade lett oktoberrevolutionen, och majoriteten av Lenins centralkommitté.

Den unga generation av antiimperialistiska och antikapitalistiska militanter som nu vaknar till revolutionärt medvetande återknyter spontant till den proletära demokratin traditioner. Detta kunde man i maj och juni konstatera i Frankrike, där vid revolutionära student- och arbetarmöten alla riktningars yttranderätt svartsjukt bevakades. Men denna generation är icke alltid medveten om alla de princip- och effektivitetsskäl som talar för denna proletära demokrati.

Därför kan den vara mottaglig för en demagogi av stalinistisk ursprung, för närvarande spridd av vissa prokinesiska sekter, som söker göra troligt att den proletära demokratin strider mot "revolutionens intressen". Det är därför nödvändigt att åter med skärpa framhålla dessa skäl.

En grundprincip för arbetarrörelsen

Arbetarrörelsen kämpar för arbetarnas befrielse. Men denna befrielse innebär avskaffande av alla former av exploatering och förtryck som arbetarna är utsatta för. Ett avvisande av den proletära demokratin innebär helt enkelt att man vill bevara den för arbetarmassorna rådande omöjligheten att ge uttryck åt sina egna uppfattningar.

Den marxistiska kritiken av den borgerliga demokratin utgår från tanken att den endast är formell, eftersom arbetarna icke förfogar över de nödvändiga materiella medlen för att begagna sig av de rättigheter som de borgerliga författningarna formellt tillerkänner alla medborgare. Pressfriheten är bara formell när endast kapitalisterna och deras agenter är i stånd att mobilisera det kapital som krävs för att starta en dagstidning.

Men den slutsats som följer av denna kritik av den borgerliga demokratin är tydligen att förutsättningar måste skapas som ger alla arbetare tillgång till idéspridningens medel (tryckerier, möteslokaler, radio och television, affischer osv.). Om man däremot drar slutsatsen att ett enda parti som proklamerar sig som "proletariatets ledande parti" – eller till och med en liten sekt som proklamerar sig ensam som "renlärligt revolutionär" – har rätten till ordet, till pressen, till spridningen av sina idéer, under uteslutning av alla andra riktningar inom arbetarklassen, då riskerar man att öka det politiska förtryck som arbetarna är utsatta för i stället för att avskaffa det.

Stalinisterna svarar ofta: arbetarnas befrielse består i avskaffandet av det kapitalistiska systemet. Vi är överens däri att avskaffandet av det privata ägandet av produktionsmedlen, av den på profit grundade ekonomin och den borgerliga staten är nödvändiga förutsättningar för arbetarnas befrielse. Men nödvändiga förutsättningar är ännu icke tillräckliga förutsättningar.

Ty sedan det kapitalistiska systemet avskaffats uppstår frågan: vem kommer att administrera fabrikena, ekonomin, kommunerna, staten, skolorna och universiteten? Om denna rätt tas i anspråk för ett enda parti, om detta genom terror monopoliserar maktutövningen, om det icke tillåter arbetarnas massa att uttrycka sina åsikter, sin kritik, sina farhågor och sina krav, om det utesluter dem från administrationen – då är det ofrånkomligt att en allt djupare klyfta uppstår mellan denna allsmäktiga byråkrati och arbetarmassorna. Då blir arbetarnas befrielse endast ett bländverk. Och utan verklig proletär demokrati på alla områden inklusive organisations- och pressfrihet är ett verkligt proletärt självstyre inom ekonomi och samhälle, en verklig befrielse av arbetarna en omöjlighet.

Utan proletär demokrati ingen proletär aktionsenhet

Dessa principskäl stöds av effektivitetsskäl.

Som varje annan social klass i historien är arbetarklassen icke homogen. Den har gemensamma klassintressen, både omedelbara och historiska. Men denna intressegemenskap är genomvävd av intressedifferenser, som har olika orsaker: förekomsten av omedelbara särintressen (på grund av yrke, gruppering, lokalisering, facklig organisation osv.) och förekomsten av olika medvetenhetsnivåer. Betydande proletära skikt har ännu icke blivit medvetna om sina historiska intressen. Andra har influerats av borgerliga och småborgerliga ideologier. Ännu andra har böjts av det förflutnas motgångar och nederlag, av skepticism eller till och med av den förnedring som utgår från det kapitalistiska samhället.

Det kapitalistiska systemet kan emellertid endast störtas om arbetarna mobiliseras mot det i samfällid aktion. Och denna aktionsenhet kan endast uppnås om olikheterna i fråga om särintressen och medvetenhetsnivå kan komma till uttryck och genom diskussion och övertygelse successivt neutraliseras. Att förneka dem eller att brutalt undertrycka dem kan endast leda till att aktionsenheten bryts och att arbetargrupper successivt drivs in i passiviteten eller till och med över till motståndarsidan.

Var och en som varit med om en strejkrörelse vet av erfarenhet att den strejk lyckas bäst som förberetts och letts genom talrika möten med alla berörda arbetare, där alla skäl som talar för strejken kunnat utvecklas, där alla meningar kunnat komma till uttryck, där klassfiendens alla argument kunnat desarmeras. Om en strejk utlöses utan en sådan demokratisk process ökas risken att många arbetare endast motvilligt följer strejkparollen – om de följer den alls.

Vad som gäller för en isolerad strejk gäller i mycket högre grad för en generalstrejk eller en revolution. Alla stora revolutionära rörelser i arbetarnas historia – från den ryska revolutionen över den tyska och den spanska revolutionen till den revolutionära rörelsen i maj och juni 1968 i Frankrike, för att nämna endast dessa exempel – alla har kännetecknats av veritabla

explosioner av den proletära demokratin. Talrika proletära riktningar existerade bredvid varandra, uttryckte sig fritt i tal och skrift, diskuterade inför hela klassen.

Ordet sovjet – arbetarråd – uttrycker denna motsatsernas enhet: arbetarnas enhet i mångfalden av deras riktningar. På de ryska sovjeternas 2:a kongress, som i oktoberrevolutionen tog makten, fanns ett dussintal olika riktningar och organiserade partier. Varje försök att undertrycka denna proletära demokrati (det gjordes t. ex. av socialdemokratin i Tyskland, av stalinisterna i Spanien) varslade eller uttryckte revolutionens nedgång och nederlag.

Utan proletär demokrati ingen korrekt politisk orientering

Frånvaron av proletär demokrati hindrar inte bara arbetarnas aktionsenhet; den hindrar även en korrekt politisk orientering.

Det är sant att arbetarrörelsen för sin orientering i den ekonomiska, sociala och politiska striden förfogar över ett utsökt instrument: den revolutionära marxismen. Men instrumentet måste även användas korrekt, och detta är ingens monopol.

Marx och Lenin var utan tvivel geniala personligheter. Men livet och historien ställer oupphörligt nya problem som icke helt enkelt kan lösas med hjälp av heliga texter.

Stalin, som före sin död av många hederliga kommunister betraktades som ”ofelbar”, har i verkligheten begått otaliga misstag, för att icke tala om hans förbrytelser, av vilka några – beträffande jordbrukspolitiken – medfört olycksdiga konsekvenser för hela det sovjetiska folket under tre decennier. Mao Tse-tung, som av andra naiva själar betraktas som ”ofelbar”, samtyckte till den indonesiske kommunistledaren Aidits politik ända fram till den indonesiska militärens statskupp; denna politik är åtminstone delvis ansvarig för 500 000 indonesiska arbetares och kommunisters död.

Myten att ett partis centralkommitté eller centralkommitténs majoritet ”alltid har rätt” tillbakavisade Mao själv i den kinesiska centralkommitténs berömda resolution om kulturrevolutionen från april 1967.

Men om ingen människa och ingen grupp har monopol på sanningen och visheten, då är debatten outhärlig då det gäller att fastställa en korrekt politisk orientering. Genom att vägra debatt under någon som helst förevändning (och förevändningen att meningsmotståndaren är ”kontrarevolutionär” eller rent av ”fiendens agent” är lika gammal som byråkratin), genom att ersätta debatten med förolämpningar, eller fysiskt våld dömer man sig själv till att förbli fången i felaktiga föreställningar, otillräckliga analyser och misstag med olyckliga – om icke förödande – konsekvenser ...

I själva verket är saken mycket enkel. Den som har förtroende för sina idéer och för massorna, den som är övertygad om att ha rätt kommer inte att frukta debatten med någon ...

På det psykologiska planet är vägran att diskutera och tendensen att ta sin tillflykt till invektiv och handgripligheter ett uttryck för bristande självförtroende, rädsla, sjukliga mindervärdes- eller skuldkomplex.

Men när dessa individualpsykologiska fenomen framträder hos grupper och riktningar fogas sociologens dom till psykiaterns: det rör sig undantagslöst om riktningar som är rädda för massorna, som icke har förtroende för massorna, som vill sätta sig själva i massornas ställe, som vill hindra arbetarna från att befria sig själva, som söker privilegierade gruppers förmåner. Och som sådana bör de bekämpas, ty deras handlande är ödesdiger för de exploaterades befrielsekamp.